

# A MAGYAR NYELVŰ MEZŐGAZDASÁGI FELSŐOKTATÁS KOLOZSVÁRT

**Farkas Zoltán: *A kolozsvári magyar mezőgazdasági felsőoktatás története (1869–2009)***

■ Az 1867-es kiegyezést követően három felsőfokú állami tanintézet létesült Kolozsvárt. 1869-ben nyílt meg a Kolozsmonostori Magyar Királyi Gazdasági Tanintézet, 1872-ben a Magyar Királyi – utóbb Ferenc József-ről elnevezett – Tudományegyetem, 1878-ban a Kolozsvári Felsőbb Kereskedelmi Iskola. Míg az egyetem elsődlegesen tudományos képzést nyújtott, s rögtön teljes szervezeti kerettel kezdte működését, a másik két intézet főleg a gyakorlati pályákra készített fel, s csak fokozatosan emelkedett akadémiai rangra. Az egyetem történetével többen is foglalkoztak, állandóan a figyelem központjában volt. 1919-ben román tannyelvűvé tették, aztán 1940-ben „visszatért” a magyar egyetem, 1945-ben a román egyetem mellé létesült egy Bolyairól elnevezett magyar tannyelvű egyetem, amelyet aztán a Victor Babeş-ről elnevezett román egyetemmel egyesítve 1959 után szinte teljesen felszámoltak. 1990-től évekig folyt a küzdelem egy kolozsvári magyar tanítási nyelvű állami egyetem felállításáért. Végül jó két évtized után ez a küzdelem elaludt. Ha ki nem mondva is, de kompromisszum született: a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen kiépülhetett és bizonyos fokú autonómiához jutott a magyar nyelvű képzés, s ahol hiány mutatkozott, azt felvállalta a két magyar magánegyetem. Napjainkban már jóformán csak a marosvásárhelyi orvosi egyetem magyar tagozata körül folyik küzdelem.

Művelődés Egyesület, Kvár, 2019.

A két kolozsvári akadémia sorsa különbözőképpen alakult az idők folyamán. A Kereskedelmi Akadémiát az 1940-ben visszatérő Ferenc József Tudományegyetembe olvasztották ötödik, Közgazdaságtudományi Kar-ként. A (Mező)gazdasági Akadémia viszont napjainkig megőrizte folyamatosságát, önálló intézményi kereteit. A második világháború után itt is létesült magyar tagozat, de aztán 1959-ben felszámolták. S 1990-ben az intézet vezetősége határozatlan utasította el a magyar tagozat újraindítását. Ennek a napjainkban egyetemi címet viselő 150 éves tanintézetnek az eddig alig kutatott történetét próbálja összegezni Farkas Zoltán, kiemelve a magyar vonatkozásokat.

Az intézet történetét hat korszakra osztja. Ezeket az államhatalmi változások és az oktatás tannyelve szerint határolja el.

Rövid történeti bevezető vázolja az alapítás előzményeit, az Erdélyi Gazdasági Egylet kezdeményező szerepét, majd Gorove István földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter intézkedéseit, melyek során megszületett a Római Katolikus Státussal kötött szerződés a szükséges kolozsmonostori földterület 30 évre szóló bérbevételéről. Az intézetalapítást Ferenc József király 1869. július 12-én hagyja jóvá, az alapítási okiratot 1869 októberében adják ki. A tanulmányi időt 3 évben állapítják meg, s legalább hat gimnáziumi osztályt végzetek jelentkezhettek.

Az első korszak a Gazdasági Tanintézet kora, mely az alapítástól 1906-ig tart. Az elnevezésben annyi változás történik, hogy miután 1895-től Kolozsmonostort Kolozsvárhoz csatolják, 1903-ban ezt az intézményt nevében is feltüntetik: M. Kir. Kolozsvári Gazdasági Tanintézet. Az intézetet a Földművelésügyi Minisztérium fennhatósága alatt állott, az igazgatót ennek javaslatára az uralkodó nevezte ki, a tanárokat a minisztérium. Az oktatás eleinte az egykori apátsági uradalom régi épületeiben folyt, 1873-ban húzták fel az első, egyemeletes saját épületet. A három tanévből az első főleg gyakorlatokkal telt a gazdasági intéző és a főkertész felügyelete alatt. Másod- és harmadéven folyt az elméleti oktatás. E rövid tájékoztatás után a tanári kar tagjainak a bemutatása következik kinevezésük sorrendjében. Kezdvé Kodolányi Antal (1835–1910) első igazgatóval, itt 40 életrajzi vázlatot kapunk, többnyire a szakirodalmi munkásság felsorolásával. Megállapítható, hogy nagyon gyakran cserélődtek a tanárok, sokan csak azért helyezték ide magukat, hogy egyetemi tanulmányaikat bevégezzék, doktorátust szerezzenek. Többüknek az életrajzi adatait sem sikerült megállapítani. Az első tanári kar legjelentősebb tudósa Entz Géza volt, aki állattant adott elő, s már 1872-ben (s nem 1873-ban) kinevezést kapott a megnyíló kolozsvári tudományegyetemre. A másik, egyetemi tanszékhez jutó Mina János állatorvos volt, aki 1870-től tanított állatbonctant és -gyógyászatot. Az egyetemen 1872-től az állati járványtan és állati rendszert rk. tanára lett. Még jogakadémiai tanárként 1871-ben vállalta el Haller Károly a gazdasági jogisme tanítását, s 1897-ig folytatta másodállásban. Közben az egyetem rektori, Kolozsvár polgármesteri székét is betöltötte. (Sírja nem a lutheránus temetőben volt, s mára már más nyugszik ben-

ne.) Kiemelkedik még a tanári karból Vörös Sándor mezőgazdász, aki 1875-től 1898-ig tölti be az igazgatói székét, tankönyveket ír. Utóda Szentkirályi Ákos állattenyésztési szakember, aki a kolozsvári egyetemen bölcsészeti doktorátust is szerez. 1910-es nyugdíjazása után Páter Béla veszi át a vezetést, ő már 1894-től az intézet növénytantanára, 1904-ben gyógynövénykutató állomást szervez, tanulmányokat és tankönyveket ír. Még a román átvétel után is meghagyják a gyógynövénykutató igazgatói székében. A rendes tanárok jellemzése után egy jegyzék 25 olyan tanársegéd nevét sorolja fel, akik csak egy-két évig voltak a tanári kar tagjai, nem is alkottak jelentőset. Meglepő módon itt egy hosszabb fényképes életrajzot olvashatunk Balás Árpádról, aki ugyan nem tanított Kolozsvárt, de a legrangosabb, magyaróvári Gazdasági Akadémiát igazgatta, s a millenniumi alkalmára megírta a magyarországi mezőgazdasági szakoktatási intézmények történetét (1897). Ez a munka Farkas Zoltán számára is forrásértékűvé vált.

A második korszak jóval rövidebb, 1906-tól 1915-ig tart, elkülönítését az indokolja, hogy 1906-ban Darányi Ignác földművelésügyi miniszter határozata alapján a magyaróvári mellé a keszthelyi, debreceni, kassai és kolozsvári gazdasági tanintézet is akadémiai rangot kapott. Itt 12 újabb kinevezett tanár életrajza sorakozik fel. Ezután a tanárok kinevezésekor egyetemi/akadémiai oklevelet követeltek, a diákoktól pedig érettségit. A már említett igazgatók mellett a növénytermesztést előadó, az 1907-ben kinevezett Juhász Árpád érdemel figyelmet, ő az 1920-as évektől a magyar dohányipar és -kutatás vezéregyénisége lesz. A mindössze 1 évig (1910/11) itt tanító növénytani tanársegéd Rapaics Raymund és az 1913-tól az állattenyésztési tanárszékét betöltő Schandl József utóbb

az MTA tagja lett. Különösen érdekes Farkas Árpád (1887–1962) pályafutása: a kolozsvári akadémián 1908-ban szerez oklevelet, 1914-ig itt tanársegéd. Az 1921-ben román nyelvűvé tett akadémián is alkalmazták az állattenyésztési tanszékre, 1940-től a magyar nyelvre visszatért akadémián az üzemszervezés tanára, 1945-től újra román nyelven ad elő nyugdíjazásáig.

E második fejezet végén a diáklétszám statisztikáját kapjuk 1914/15-ig, amikor a háború miatt az oktatást felfüggesztették. Az első tanév 40-es létszámáról indulva 1884/85-re meghaladják a 100-as számot. A következő években többnyire 75 és 100 között mozog a beiratkozottak száma. A csúcs 1903/4-ben 150 hallgató. Ezzel szemben jóval kevesebben vannak a végzettek, számuk 12 és 38 között mozog. (A diáklétszám mindig a három évfolyamra vonatkozik.) Itt egy kimutatást kapunk az Akadémia első világháborús hősi halottjairól, 46-an voltak. Nevüket a háború után a debreceni akadémia díszkertjében oszlopra vészték, együtt a debreceni és a kassai akadémia vitézeivel. (Kolozsvárt és Kassán ugyanis ilyen emlékmű emelése nem jöhetett számításba.)

A harmadik, igen rövid fejezet a román közigazgatás alatti húsz évről és annak szerény magyar vonatkozásairól szól. 1919. november 31-én Constantin Maiorovici tanárt nevezik ki igazgatónak, de őt még abban az évben Mihai Șerban váltja. Egy évig még működik a magyar oktatás is. 1921-ben az intézet négy tanéves lesz, s a következő évben akadémiai rangot kap (Academia de Înalte Studii Agronomice). Ekkor már öt tanévre emelik a képzési időt, s a végzősök gazdamérnöki diplomát kapnak. 1932-ben új, aulával ellátott épülethez jut az intézet. 1938 novemberében megszüntetik az akadémia önállóságát, s a temesvári Műegyetem kihelyezett karává nyilvá-

nítják. 1940-ben, a hatalomváltást követően a kar Temesvárra költözik. 1921–1942 között a román akadémián összesen 19 magyar szerzett diplomát. Közülük kiemelkedik Márton Géza, a temesvári Mezőgazdasági Főiskola 1955–1962 közötti rektora, Mudra Alajos, Szövérdi (Seyfried) Ferenc és Nagy Miklós, akik a kolozsvári intézet tanárai lettek, az utóbbi szerkesztő és szakíró is.

A negyedik, 1940–1945 közötti korszakra jórészt az újjászervezés nehézsége s a tanárok állandó cseréje nyomja rá bélyegét. Szerencsére az intézet levéltára fennmaradt, mert 1944 októberében elmenekítették, s ma Gödöllőn található a Szent István Egyetem levéltárában. Az intézet beindításával és igazgatásával a székelőföldi származású Biró Gyula (1894–1977) magyaróvári akadémiai tanárt bízták meg. Az ünnepélyes megnyitóra 1940. november 16-án került sor gróf Teleki Mihály földművelésügyi miniszter jelenlétében. 1942-ben a kolozsvári és a magyaróvári akadémia főiskolai rangot kaptak: igazgatóik dékánná minősültek át, a tanulmányi idő négy évre emelkedett, s a végzettek okleveles mezőgazda címhez jutottak. Ebből a korszakból a szerző 28 tanár és 4 előadó hosszabb-rövidebb életrajzát adja. Méghozzá a tanárokat két csoportra osztja: az elsőbe azok kerülnek, aki a bécsi döntés előtt is itt éltek, a „vendégtanárok” közé az újonnan érkezettek sorolja. Ez a felosztás és különösen a megnevezés nem tekinthető tudományos jellegűnek. A tanárok közül kiemelkedik: Csűrös István tanársegéd, aki utóbb a Bolyai Egyetemen lesz a növénytan tanára és dékán; Mudra Alajos, aki már 1929-től románul tanította az öröklést és a növénynemesítést, aztán 1941-től magyarul adott elő. Számos szak tanulmány és könyv szerzője. Pap István az állattenyésztés tanára, szakíró, akit az MTA külső tagjává válasz-

tottak. Kovács László kolozsvári végzett, majd tanársegéd, aki a mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémia igazgatója, majd az Agrártudományi Főiskola rektora (1968) lesz. A 14 „vendégtanár” mindegyike 1944-ben sietve visszatér az „anyaországba”. Többségük valamelyik mezőgazdasági akadémián folytatja munkásságát. Közülük kiemelkedik Biró Gyula, aki minisztériumi főtisztviselő, majd kutatóintézeti vezető lesz, Dohy/Göllner János, aki mosonmagyaróvári tanszékvezetőként részt vesz a diákság 1956-os megmozdulásában, s ezért 10 évi börtönre ítélik, 1990-ben aztán Széchenyi-díjjal tüntetik ki. K. Kúthy Sándort, az élelmi-szerkémia tanárát és Máthé Imrét, a növénytan rk. tanárát az MTA tagságra méltatta. Az előadók között bizonyára azok kaptak helyet, akik csak másodállásban tanítottak az Akadémián. Boga Lajos állattant, Früstök Lajos erdőgazdálkodást, Oberding József György szövetkezeti ismereteket, Török Bálint szőlészetet adott elő.

Az öt tanév alatt összesen 392 hallgató iratkozott be. Közöttük voltak olyanok, akik korábban románul már megkezdtek tanulmányaikat. Aránylag sok tanító jelentkezett, nekik az itteni diploma felemelkedési lehetőséget nyújtott. Amikor 1942-ben főiskolává lépett elő a kolozsvári intézet, a korábbi akadémiai végzetek is gyakran vállalták az egyévi továbbtanulást a diploma megszerzéséért. A hallgatók többsége a tágabban vett Erdély területéről származott, de Pest-Pilis, Szolnok, Békés, Csongrád megyék is 20-on felüli számmal képviseltek. Összesen 8 hölgyhallgatót vettek fel. A beiratkozottak többsége gimnáziumi (32,29%) és mezőgazdasági (16,84%) érettségivel rendelkezett. A tovább tanulni vágyók akadémiai oklevéllel rendelkeztek (35,79%). E fejezet végén e korszak 11 kiemelkedő tanítványának az életpályáját ismerhetjük meg.

Köztük Dimény Imre mezőgazdasági miniszter, majd a Kertészeti Egyetem rektora. Továbbá Antal József és Rajki Sándor gödöllői, Bocz Ernő és Vinczeffy Imre debreceni professzorok, Rajki az MTA rendes tagja és Amerikában is nagyra becsült szakértő lesz. Tájainkon közismert Kós Balázs, az *Erdélyi Gazda*, majd a *Falvak Népe* szerkesztője, illetve Mezei Sándor, a csombordi gazdasági iskola igazgatója évtizedeken át. És említsük meg Tordai Zádort: a későbbi Kossuth-díjas filozófus is egy tanévet az agronómián végzett. A fiatalok a Széchenyi Gazdasági Körben hallgattak előadásokat, tartottak vitaesteket. A nyári szünidő folyamán gyakorlatra osztották be őket. Bár az 1944/45-ös tanév első felében alig folyt oktatás, egy 1945. áprilisában kelt rendelet értelmében Romániában tanulmányi időként számították be.

Az V. korszak (1945–1959) a legészletesebben tárgyalt, több mint félszáz oldalt tesz ki. Részben azért, mert ennek teljes dokumentációja itt található Kolozsvárt, s maga a szerző is ekkor diákoskodott. 1945-ben felemás helyzet adódott. A Temesvárra menekült román kar továbbra is ott működött, míg Kolozsvárt magyar tagozatként folytatták az oktatást Farkas Árpád dékán igazgatásával, 1946-ban újra Kolozsvárra jött a román főiskola, s nem indult magyar tagozat. A magyarság képviselői Petru Groza miniszterelnökhöz fordultak a tagozat újraindításáért. Meglett az eredménye: 1948-ban újra beindulhatott a tagozat, s folyamatosan működött 1955-ig, amikor nem hirdettek magyar nyelvű felvételit. A széles körű tiltakozás hatására 1956-ban ismét indult I. év, sőt a II. évfolyamot is létrehozták a románul tanuló magyar fiatalok átiratkozásával, akikhez még a Bolyai Egyetemről és a műegyetemről is csatlakoztak néhányan. Az intézetet 1948-ban leválasztják a temesvári műegyetemről, s

önálló intézmény lesz Mezőgazdasági Intézet (Institutul Agronomic Cluj) elnevezéssel. Eleinte négy-, majd 1954-től ötéves a tanulmányi idő. Az 1959-ig terjedő időszakban a hallgatók 34%-a magyar anyanyelvű.

E korszakból nem kevesebb, mint 112 oktatót vesz nyilvántartásba a szerző, de néhányukról csak egy-két sort tud írni, jó részük pedig más tanintézményben is tanított. A legismertebb nevekből válogatunk. Antal Dániel, a növénytermesztés tanára szakkönyvek mellett emlékiratot és történelmi regényt írt; Csapó M. József a talajtan, Csávossy György a szőlészet nemzetközi hírű szakembere, az utóbbi költő is; a sokoldalú Kós Károly a mezőgazdasági építészet tanára 1951-ig; Lám Béla a mezőgazdasági gépészet tanára és sikeres emlékiró; Lazányi Endre 1948-tól a magyar tagozat fő szervezője, a genetika országosan elismert szakértője; Mózes Pál a rovarfajtan tanszéket vezeti, s számos tudományos munka szerzője; Nagy Zoltánnak, a növénytermesztés szakemberének pályája a magyar tagozat megszüntetése után a prorektori tisztségig (1976–1984) ível; Nyárády Antal az intézet nagy hírű botanikatanára, Pálffy Ferenc pedig a növényélettan és az állatélettan előadója évtizedeken át; Palocsay Rudolf – felsőbb fokú tanulmányok nélkül – a genetikai gyakorlatok vezetője, majd 1953-ig adjunktus, Állami Díjban részesült; Pázmány Dénes a növénytan, Sebők Mátyás Péter a földművelés országos hírű tudósa és tanára; Veress István a csombordi mezőgazdasági iskola igazgatói székéből érkezett a kolozsvári főiskolába, ahol 1949-től 1972-ig a kertészetet tanította, számos könyv és több mint ezer cikk szerzője.

Felbukkannak olyan nevek, amelyeknél még az sem derül ki, hogy mit tanítottak az alatt a pár év alatt, amíg ott voltak alkalmazásban. E sorok írója is többeknek volt tanítvá-

nya, illetve kollégája. Az angol–német szakos Semlyén Éva 1955–1957 között aligha tanított ott angolt vagy a klasszika-filológus Weiss Tibor 1951–1958 között latin nyelvet. S jó néhányan az akkor kötelező társadalomtudományi diszciplínákat (marxizmus, politikai gazdaságtan) adták elő.

Ezt a részt az 1948 és 1960 között magyar tagozaton végzett diákok évenkénti névsora zárja. 1948-ban csak 5-en, de 1956-ben 106-an szereztek diplomát. Összesen 220 magyar hallgatója volt a tagozatnak.

A VI. korszak a magyar tagozat megszüntetése utáni utótörténet. Az előző névsor folytatódik az 1961–1963 közötti három évfolyam diáknevsorával. Ők már csak részben tanulhattak magyar nyelven, az utolsó végzős évfolyamban 14-en voltak. Az intézet 1958-ban felvette Dr. Petru Groza nevét. Hasonmásban olvashatjuk azt a Ion Gheorghe Maurer miniszterelnök által aláírt minisztertanácsi határozatot, mely jóváhagyja a Tan- és Művelődésügyi Minisztérium 1959. június 19-i 168. számú határozatát a Babeş és Bolyai egyetemek egyesítéséről, valamint a Dr. Petru Groza Mezőgazdasági Intézet átszervezéséről. Ez esetben az átszervezés („reorganizare”) a magyar tagozat megszüntetését jelentette.

Az 1960-as évektől kezdve a magyar fiatalok kénytelenek voltak románul folytatni a mezőgazdasági felsőbb tanulmányokat. 1960-ban külön állatorvosi, állattenyésztési és kertészeti kart létesítettek. Mint láttuk, a magyar tagozat idejében az intézet magyar diákjainak részaránya 34% volt, annak megszüntetése után – 1993-ig számítva – ez 16%-ra csökkent. 1995-től az intézmény elnevezése Agrártudományi és Állatorvosi Egyetemre változik.

A VII. fejezet egy máig tartó korszakot ölel fel, a mezőgazdasági és állattenyésztési ismeretek oktatására szolgáló magyar tannyelvű kihelye-

zett karok, intézetek létesítésére irányuló próbálkozások bemutatását. Ezek két lelkes szervező és szakember, György Antal, Jakab Sámuel nevéhez fűződnek. Mindkettőjük életpályájával is megismerkedhetünk. György 1993-ban a gödöllői Agrártudományi Egyetem kihelyezett karát hozta létre Csíkszeredában, melyen 2005-ig távoktatással 920 hallgató szerzett diplomát. Nyárádszeredán a Corvinus Egyetem kertészmérnöki kihelyezett kara létesült és működött 1993–2008 között, ezen 448-an szereztek diplomát. A távlati megoldásnak az bizonyult, hogy a két magyar magánegyetem vállalja fel az ilyen irányú képzést is. A nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem a debreceni egyetem támogatásával 2005-ben létrehozta a Mezőgazdasági Mérnöki Kart. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem 2008-ban kertészmérnöki képzést indított Marosvásárhelyen, majd 2016-ban mezőgazdasági mérnököt Sepsiszentgyörgyön.

Függeléknek tekinthető a Munkanapló bemutatása, mely csak a mezőgazdasági oktatásban ismert. Az I. éveseket a tangazdaságban ismertetik meg jövődni munkaköreikkel. Az itt végzett munkáról, a tanultakról naplót kell vezetniük, amelyet aztán az intéző vagy a részlegvezető hetente láttat. A könyv bemutat egy 1895/96-os tanévi munkanaplót és a szerző 1960-ból származó saját „Carnet”-jét. Akkoriban már V. éven végezték a kihelyezett gyakorlatot. Ide tartozik a *Helységnevszótár* is, mely a magyar nevek mai román, cseh, szlovák, lengyel megfelelőjét adja.

Az *Adattár* tartalmazza a kolozsvári akadémia területének térképét, néhány helyszínrajzát és a korabeli épületek fényképét. Itt ismerkedhetünk meg a magyar testvérintézetekkel is, melyek Szarvason, Keszthelyen, Magyaróváron, Debrecenben, Kassán, Gödöllőn működtek, illetve

néhányuk máig is folytatja munkásságát. A legmagasabb képzést a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági és Állatorvosi karán lehetett szerezni. A könyv utolsó félszáz lapján az 1940–1944 között felvett hallgatók táblázatos beiratkozási jegyzékét kapjuk. Itt a név, születési idő és hely, vallás, végzettség, szülői adatai találhatóak meg. Bizonyára a jövő kutatóinak nagy hasznára lesz ez a kimutatás.

Farkas Zoltánnak ez már a második könyve a kolozsvári intézet történetéről. Az első szerényen az *Adalékok a kolozsvári Agrártudományi és Állatorvosi Egyetem történetéhez* (2017) címet viselte. Ezúttal a kolozsvári magyar mezőgazdasági oktatás teljes történetét ígéri. Ez túl nagy vállalkozás, a kitűzött célnak csak részben tud eleget tenni. Fő törekvése a tanári kar névsorának összeállítása és a híres diákok felsorolása hosszabb-rövidebb életrajzokkal. Több mint 250 személy adatait gyűjti össze a Szinnyei-féle tizenennyi kötetes életrajzi lexikontól kezdve a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* hat kötetéig használva az elérhető forrásokat. Néhány esetben az utódok vannak segítségére az adatok tisztázásában. Úgyhogy a kötet mindenekelőtt az agrároktatás életrajzi lexikonja. Azért túlzás az intézményben egy-két évet tanítók, óraadók életrajzát egymás mellé tenni az egy életpályán át itt dolgozókéval. Néhol utal az intézmény működésére is, de inkább csak az első korszakban. A Tanintézet még inkább iskola jellegű volt, az Akadémia már más kereteket kívánt. Hogyan zajlott a tanárok kiválasztása, kire hárult a kinevezés, miként tanácskozott a tanári kar, hány tanszéke volt az intézetnek, hogyan követették egymást a tanárok, tanársegédek? A diplomák milyen címet adtak, és mire jogosítottak fel? Ezekre némi választ kaphatunk az életrajzokat

böngészve. De néha az sem derül ki, hogy az illetők melyik tárgynak voltak az előadói a főiskolán. A kolozsvári Egyetemi Könyvtár katalógusa szerint 1869–1914 között megjelentek az intézet által kiadott *Évkönyvek*. Ha a kolozsvári gyűjteményből hiányzik is egy-két füzet, az a magyarországi 18 hetes ösztöndíjas kutatás során fellelhető lett volna. Azokból kiszűrhető jóformán minden tudnivaló az intézetről. A szerző csak az előszóban utal rájuk, de egyetlen lapalji jegyzetben, forrás-megjelölésben sem szerepelnek. Az intézet épületeinek, felszereléseinek

a részletesebb bemutatása – a fényképeken túl is – helyet kaphatott volna.

Farkas Zoltán könyvének nagy érdeme, hogy a kolozsvári felsőoktatás egy eddig elhanyagolt intézményét hozza figyelmünk középpontjába. Rengeteg adatát kötetbe gyűjtve elénk tárja. Egy 65 éves szakoktatás történetét megírni, akkor, amikor országhatárok változásával, társadalmi rendszerek átalakulásával is kell számolni, igen nagy feladat. Bízunk Farkas kitartó kutatási hajlamában, s reméljük, hogy sikerül munkáját teljes történeti összefoglalássá kiegészítenie.

**Gaal György**

